

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์พระวินัยที่เกี่ยวกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์ เป็นการศึกษาวินัยเฉพาะภาคเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัย ตำราอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในกรอบประเด็นแนวคิดเกี่ยวกับพระวินัยที่เกี่ยวกับสตรีที่มีอยู่ในภิกขุปาติโมกข์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาอาบัติที่เกี่ยวข้องกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์ และ ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อสตรีของพระภิกษุในปัจจุบัน

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เริ่มให้สิทธิแก่สตรี เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ในสังคมอินเดีย ซึ่งในสังคมอินเดีย สตรีจะถูกมองว่าเป็นอันตราย จึงไม่ได้รับความเคารพ ไม่ให้ร่วมพิธีกรรมต่างๆ ในศาสนา ซึ่งแตกต่างจากพระพุทธศาสนาที่มีมุมมองว่าไม่ใช่แต่เฉพาะบุรุษเท่านั้นที่สามารถบรรลุธรรม เป็นอรหันต์ เป็นบัณฑิตได้ สตรีนั้นก็สามารถที่จะบรรลุธรรม สามารถเป็นบัณฑิตได้ หากมนุษย์เดินตามสายกลางที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้สั่งสอนไว้แล้วก็จะบรรลุจุดสูงสุดของชีวิตได้

คำสอนของพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนให้ออกจากกาม รักษาพรหมจรรย์ อันจะเป็นหนทางสู่ความสูงสุดของชีวิต คือนิพพาน การไม่สามารถรักษาพรหมจรรย์ไว้ได้ จึงถือว่าเป็นผู้พ่ายแพ้ต่อกิเลส ดังนั้นการคลุกคลีกับสตรีจึงมีความเสี่ยงต่อการรักษาพรหมจรรย์ เพราะขึ้นชื่อว่าสตรีแล้วมีอำนาจอิทธิพลที่จะชักจูงบุรุษ ครอบงำจิตใจให้หลงใหลได้ด้วย รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ แม้แต่ผู้มีฤทธิ์ มีเดช อำนาจ หรือเป็นบัณฑิตก็ยอมตกอยู่ในอำนาจของสตรี เมื่อได้คลุกคลี พูดคุยสนทนากันกับสตรี หากไม่สำรวมอินทรีย์ของตนให้ดีแล้ว ก็ยากที่จะรักษาพรหมจรรย์ไว้ได้

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงบัญญัติวินัย เพื่อให้สาวกทั้งหลายนำไปปฏิบัติเพื่อรักษาสัมมัตถะวัตนเอง ไม่ใช่เพราะสตรีมีความเลวร้าย แต่เพื่อป้องกันภิกษุไม่ให้เกิดความประมาท ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันปัญหาที่เกี่ยวกับภิกษุกับสตรีนั้นมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นฐานะมารดา ลูกสาว น้องสาว เป็นต้น ซึ่งถือว่าอยู่ในสถานะของมาตุคามตามพระวินัย ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับอาบัติที่สัมพันธ์กับสตรีในภิกขุปาติโมกข์ จึงมีความสำคัญที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของภิกษุสงฆ์ต่อสตรี ว่ามีขอบเขตเพียง เพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พัฒนาตนเองและสังคม

๕.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสตรีในพระพุทธศาสนา

สตรี หมายถึง ผู้ที่ยอมตายตามสามี ตามความเชื่อของคนอินเดียที่ปฏิบัติกันมานาน อันสตรีที่ปราศจากสามีนั้นเป็นที่น่ารังเกียจของสังคม และความหมายอีกนัย สตรี หมายถึง ผู้หญิงหรือมาตุคาม อันเป็นเพศที่ตรงข้ามกับบุรุษหรือผู้ชาย ตามความเชื่อความศรัทธาพราหมณ์นั้นมีความเชื่อ สตรีเกิดจากพระมหาพรหม ได้นำความกลมกล่อมของพระจันทร์ คดเคี้ยวเกวาวล์ ความห้วนไหวของ ยอดหญ้า เป็นต้น จากนั้นจึงเอาหัวใจของราชสีห์ สุนัข และวานร สตรีจึงเป็นที่ยำเกรง เกรงใจ ของสามี มีความจงรักภักดีต่อสามี คอยปกป้องสามีลูกของตน และยังมีนิสัยกิริยาอาการไม่แน่นอน มีเสน่ห์ เจริญอายุ อันจะทำให้บุรุษหลงใหล ซึ่งเป็นความพิเศษที่อยู่ตัวสตรีเอง

สตรีในสมัยก่อนพุทธกาลนั้นยังไม่มีบทบาทเทียบเท่ากับบุรุษ ไม่สามารถเล่าเรียนหนังสือ คัมภีร์ทางศาสนาได้ ถือเป็นมลทินต่อพิธีกรรม สตรีไม่สามารถประกอบกิจกรรมสังคมต่างๆ ได้ เหมือนกับบุรุษ สตรีจึงอยู่ในฐานะของพลเมืองชั้นที่ ๒ มาโดยตลอด อิทธิพลของศาสนามีความเชื่อเกี่ยวกับหญิงสาวพรหมจารี บุรุษต้องแต่งงานกับสาวพรหมจารีเท่านั้น ทำให้สตรีนั้นต้องแต่งงาน ตั้งแต่อายุน้อย ด้วยเหตุที่สตรีต้องแต่งงานตั้งแต่อายุน้อยทำให้ไม่มีโอกาสทางการศึกษา ขาดความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ชีวิตในสังคมได้ ต้องพึ่งพาสามีของตนเป็นอย่างมาก หากสามีตายจึงต้อง กระโดดกองไฟตามเพื่อไปเป็นภรรยาในชีวิตหลังความตาย ต่อมาความตกต่ำของสตรีจึงเพิ่มมากขึ้น ทั้งถูกเหยียดหยามต่างๆ ไม่ให้ทำพิธีทางศาสนา สตรีก่อนสมัยพุทธกาลเป็นยุคที่สตรีมีความตกต่ำเป็นอย่างมาก

เมื่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เกิดขึ้น จึงให้มีพุทธศาสนาขึ้นมา สตรีที่ได้รับความตกต่ำจากสังคม จึงหันมาพึ่งพาพุทธศาสนา ได้มีโอกาสที่จะได้ฟังธรรมจากพระผู้มีพระภาคเจ้าและสาวก เกิดความเลื่อมใส มีความรู้ มีปัญญา ความเสมอภาคเท่ากับบุรุษ สตรีได้รับยกย่องให้อยู่ในฐานะที่สำคัญต่างๆ เช่น อยู่ในฐานะแม่ที่ดีของลูก เป็นภรรยาที่ดีของสามี เป็นต้น ต่อมาเมื่อสตรีสามารถบวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนาได้บรรลุพระอรหันต์ ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้แต่งตั้งเอตทัคคะให้กับสตรี ทั้งภิกษุณีและอุบาสิกามากมาย เช่น ด้านวินัย การแสดงธรรม เป็นมหาอุบาสิกา เป็นต้น ฐานะของสตรีในพระพุทธศาสนาจึงได้รับการยกย่องให้มีสิทธิทัดเทียมกับผู้ชาย

ในพระพุทธศาสนาสตรีมีบทบาทและสถานะที่สำคัญต่างๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในพุทธบริษัททั้ง ๔ ที่พระพุทธเจ้าบอกว่าเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองเลยทีเดียว โดยหน้าที่สำคัญคือ ช่วยทำนุบำรุงอุปถัมภ์คำสอนพระพุทธศาสนา ดูแลภิกษุผู้อาวุโส เป็นต้น นอกจากนี้แล้วสตรียังมีบทบาทที่สำคัญ เช่น มารดา ภรรยา สะใภ้ ลูก หญิงหม้าย โสเภณี โดยที่พระพุทธศาสนามีทัศนะที่เป็นกลางต่อสตรี และส่งเสริมให้ปฏิบัติธรรม จนถึงขั้นบรรลุเป็นพระอริยบุคคล สามารถสั่งสอนเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

๕.๑.๒ อาบัติที่เกี่ยวกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์

จากการศึกษาพบว่าอาบัติที่เกี่ยวกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์มี ๓ อาบัติ คือ ปาราชิก สังฆาติเสส และปาจิตติย

ในบทปาราชิก เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการเสพเมถุน ภิกษุรูปใดเสพเมถุนต้องปาราชิก หาสังวาสมิได้ เป็นผู้ฟ่ายแพ้แล้ว ต่อมาจะภิกษุอื่นได้กระทำเสพเมถุนต่อสัตว์ดิรัจฉาน พระพุทธองค์จึงได้ทรงบัญญัติอนุบัญญัติขึ้นมาอีกเพื่อให้ครอบคลุมทั้งการเสพเมถุนทั้งในมนุษย์และสัตว์ เพราะการเสพเมถุนเป็นการทำลายพรหมจรรย์ ซึ่งภิกษุจะต้องรักษาสารามระวังไว้ เพื่อเป็นแนวทางพ้นที่สุดแห่งทุกข์ เนื่องจาก รูป เสียง กลิ่น รส ของสตรีเป็นวัตถุที่ยั่ววนใจบุรุษให้หลงใหลได้ง่าย อันจะทำให้เกิดการเสพเมถุนในที่สุด

ในบทสังฆาติเสส มีอาบัติที่เกี่ยวข้องกับสตรี ๓ สิกขาบท ได้แก่ กายสังสัคคสิกขาบท ภูฏจุลลวจาสิกขาบท อตตกามปาริจริยสิกขาบท แต่ละบทมีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

๑. กายสังสัคคสิกขาบท การถูกต้องกายกับมาตุคาม มีพระบัญญัติว่า “ก็ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน ถูกต้องกายกับมาตุคาม คือ จับมือ จับข้อมผมหรือลูบคลำอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง เป็นสังฆาติเสส” กล่าวคือ ภิกษุผู้มีราคะ มีความกำหนัดครอบงำ จับต้องกายสตรีที่เป็นมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด ต้องสังฆาติเสส แต่กรณีทีภิกษุจับด้วยความรักแบบ แม่ พ่อลูก น้องสาว ไม่ต้องสังฆาติเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ

๒. ภูฏจุลลวจาสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการพูดเกี่ยวหญิง มีพระบัญญัติว่า “ก็ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน พูดเกี่ยวมาตุคามด้วยวาจาชั่วหยาบ พาดพิงเมถุนเหมือนชายหนุ่มพูดเกี่ยวหญิงสาว เป็นสังฆาติเสส” กล่าวคือ ภิกษุผู้มีราคะ มีความกำหนัดครอบงำ แล้วพูดเกี่ยว จีบ แชว เกี่ยวกับเมถุนธรรมต่อมนุษย์ผู้เป็นสตรีที่รู้เดียงสา รู้และเข้าใจความหมายที่พูดนั้น ภิกษุต้องสังฆาติเสส แต่ถ้าสตรีนั้นไม่รู้ไม่เข้าใจในคำที่พูดนั้น ไม่ต้องสังฆาติเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ

๓. อตตกามปาริจริยสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการให้บำเรอความใคร่ของตน มีพระบัญญัติว่า “ก็ ภิกษุใดถูกราคะครอบงำแล้ว มีจิตแปรปรวน กล่าวสรรเสริญการบำเรอความใคร่ของตนต่อหน้ามาตุคาม ด้วยคำที่พาดพิงเมถุนว่า “น้องหญิง หญิงใดบำเรอผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้มีศีลมีกัลยธรรมเช่นเราด้วยธรรมนั้น การบำเรอนี้ของหญิง นั้นเป็นการบำเรอชั้นยอด เป็นสังฆาติเสส” กล่าวคือ ภิกษุผู้มีราคะ ความกำหนัดครอบงำ แล้วพูดให้มาบำเรอความใคร่ของตนเอง โดยสตรีนั้นเป็นมนุษย์ที่รู้เดียงสา รู้และเข้าใจความที่พูด ภิกษุนั้นต้องสังฆาติเสส แต่ถ้าสตรีนั้นไม่รู้เดียงสาไม่เข้าใจความหมาย ภิกษุไม่ต้องสังฆาติเสส แต่ต้องอาบัติทุกกฏ

ในบทอนิยต มีอาบัติที่เกี่ยวข้องกับสตรී ๒ สิกขาบท คือ ปฐมนิยตสิกขาบทและทุติยอนิยตสิกขาบท โดยแต่ละบทมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ปฐมนิยตสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการนั่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง มีพระบัญญัติว่า “ก็ ภิกษุใดนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับพอจะทำการได้กับมาตุคามสองต่อสอง อุบาสิกามีวาทาเชื่อถือได้ ได้เห็นภิกษุนั่งกับมาตุคามนั้นแล้วกล่าวโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาอาบัติ ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย์ ภิกษุนั้นยอมรับการนั่ง พึงถูกปรับด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งบรรดาอาบัติ ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย์ อีกอย่างหนึ่งอุบาสิกามีวาทาเชื่อถือได้นั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติใด ภิกษุนั้นพึงถูกปรับด้วยอาบัตินั้น อาบัตินี้ชื่อว่า อนิยต”

๒. ทุติยอนิยตสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการนั่งในที่ลับทักับหญิงสองต่อสอง มีพระบัญญัติว่า “ก็ สถานที่ไม่ใช่อาสนะที่กำลัง ไม่พอจะทำการได้ แต่เป็นสถานที่พอจะพูดเกี่ยวมาตุคามด้วยวาทาช่วยหายได้ ก็ภิกษุใดนั่งบนอาสนะเช่นนั้น ในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสอง อุบาสิกามีวาทาเชื่อถือได้ ได้เห็นภิกษุนั่งกับมาตุคามนั้นแล้วกล่าวโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง บรรดาอาบัติ ๒ อย่าง คือ สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย์ ภิกษุยอมรับการนั่ง พึงถูกปรับด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งบรรดาอาบัติ ๒ อย่าง คือ สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย์ อีกอย่างหนึ่ง อุบาสิกามีวาทาเชื่อถือได้นั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติใด ภิกษุนั้นพึงถูกปรับด้วยอาบัตินั้น อาบัตินี้ชื่อว่า อนิยต”

ในบทปาจิตติย์ มีอาบัติที่เกี่ยวข้องกับสตรī ๕ สิกขาบท คือ ๑. ทุติยสหเสยยสิกขาบท ๒. อัมมเทสนาสิกขาบท ๓. รโหปฏิจฉันนสิกขาบท ๔. รโหนิสัชชสิกขาบท ๕. สังวิธานสิกขาบท โดยแต่ละบทมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ทุติยสหเสยยสิกขาบท เป็นสิกขาบทว่าด้วยการร่วมกันข้อที่ ๒ มีพระบัญญัติว่า “ก็ ภิกษุใดนอนร่วมกับมาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตติย์”

๒. อัมมเทสนาสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการแสดงธรรม มีพระบัญญัติว่า “ก็ภิกษุใดแสดงธรรมแก่มาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตติย์” ถ้าภิกษุใดแสดงธรรมแก่สตรī ต้องอาบัติปาจิตติย์ ต่อมาจะมีพระอนุบัญญัติคือ หากต้องแสดงธรรม ต้องพูดไม่เกิน ๕-๖ คำ

๓. รโหปฏิจฉันนสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วยการนั่งในที่ลับมีสิ่งกำบัง มีพระบัญญัติว่า “ก็ภิกษุใดนั่งบนอาสนะที่กำลังในที่ลับกับมาตุคาม ต้องอาบัติปาจิตติย์”

๔. รโหนิสัชชสิกขาบท เป็นสิกขาบทว่าด้วยการนั่งในที่ลับ มีพระบัญญัติว่า “ก็ ภิกษุใดนั่งในที่ลับกับมาตุคามสองต่อสอง ต้องอาบัติปาจิตติย์”

๕. สังวิธานสิกขาบท เป็นสิกขาบทที่ว่าด้วย การชักชวนเดินทางไกลร่วมกับมาตุคาม มีพระบัญญัติว่า “ก็ ภิกษุใดชักชวนกันเดินทางไกลร่วมกันกับมาตุคาม โดยที่สุดแม้ชั่วละแวกหมู่บ้านหนึ่ง ต้องอาบัติปาจิตติย์”

๕.๑.๓ แนวทางปฏิบัติต่อสตรีที่เหมาะสมของภิกษุ

จากการศึกษาพบว่าแนวทางปฏิบัติต่อสตรีที่ปรากฏในพระวินัย เป็นแนวทางตามพระวินัย ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ เป็นแนวเพื่อให้พระสงฆ์มีความผาสุก มีความเจริญในธรรม และยัง ป้องกันภิกษุที่จะต้องสำรวมระวังตนไม่ให้ตกไปอยู่ในอารมณ์แห่งราคะและความกำหนัด แนวทาง ปฏิบัติของภิกษุต่อสตรี จึงต้องทำตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด ข้อที่สำคัญที่สุดนั้นคือ ไม่เสพเมถุนกับ สตรี สัตว์ดิรัจฉาน ซากศพ หุ่น ซอกอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย หากกระทำแล้วต้องปาราชิก ไม่ สามารถคงความเป็นภิกษุไว้ได้ เพราะเสพเมถุนเป็นธรรมที่ก่อให้เกิดกิเลสและความลุ่มหลง เป็น กามตัณหา สาเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นตัวยึดเหนี่ยวจิตเอาไว้ไม่ให้ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองไปสู่จุดสูงสุด คือพระนิพพานได้ นอกจากนี้ภิกษุเมื่อถูกราคะ ความกำหนัดครอบงำ ไม่ควรจับต้องกายสตรี ก็ควร กำหนดสติแล้วควบคุมจิตใจของตน แต่เมื่อจับต้องไปสตรีไปแล้ว ภิกษุนั้นต้องอาบัติสังฆาทิเสส นอกจากนี้พระสงฆ์ยังระวังวาจาของตน ไม่พูดเกี้ยวหยอกล้อ หรือล้อให้สตรีบำเรอตนด้วยกาม ควร พูดแต่สิ่งที่มีประโยชน์ จะเห็นได้ว่าแนวทางในการปฏิบัติต่อสตรีนั้นเพื่อให้พระสงฆ์ได้สำรวมกาย วาจา ใจ พระสงฆ์อุบาสกอุบาสิกาจะมีความสุข ไม่มีปัญหา ไม่มีใครมาตำหนิ จะได้รับความนับ ถือจากผู้คน พระศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองต่อไป

ในมหาปริณิพพานสูตรมีแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติตัวของภิกษุต่อสตรี คือ สำรวม ตา (เว้นดู) สำรวมวาจา (เว้นพูด) ตั้งสติควบคุมสำรวมระวังเมื่อได้พบปะสนทนากับสตรี ในการทวาช สูตรมีแนวทางในการวางตัวอย่างเหมาะสมต่อสตรี คือ มองสตรีให้เป็นมารดาญาติพี่น้องของตนก็จะ ให้ละอกุศลในจิตใจได้ หรือการกำหนดอุสภะกรรมฐานมองว่าร่างกายนี้เป็นของสกปรก ไม่น่าดู น่าชื่นชม แต่เพื่อความเต็มเต็มแห่งปัญญา คือ วิปัสสนาพิจารณาตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้สัมผัส โดยไม่ปรุงแต่ง จึงกล่าวได้ว่า แนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติตัวของภิกษุต่อ สตรี คือ ต้องมีศีลอันบริบูรณ์ สมาธิที่มั่นคง และปัญญาดับตัณหา

แนวทางปฏิบัติต่อสตรีที่เหมาะสมของพระภิกษุในปัจจุบันนั้น ภิกษุต้องสำรวมระวังในพระ วินัย การสำรวมระวังนั้นมุ่งหมายที่อินทรี ๕ เป็นหลัก คือ ตา หู จมูก กาย ใจ เพื่อปิดช่องการเกิดราคะในความมัวเมาในสตรี ตั้งสติไว้มั่น มีญาณรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่มากระทบกับอายตนะ มีความอดทนไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น และมีความเพียรอย่างแรงกล้า สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางที่ เหมาะสมของภิกษุในที่จะปฏิบัติต่อสตรีได้อย่างถูกต้อง

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์พระวินัยที่เกี่ยวกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะทางวิชาการและข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปนี้ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. คำว่า “สตรีเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์” นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากพิจารณาแค่ตัวอักษรอาจทำให้ตีความผิดในประเด็นสิทธิสตรี หรือเป็นมุมมองเชิงลบต่อสตรี แต่เมื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายของคำดังกล่าวแล้ว จะได้ประโยคใหม่ว่า “สตรีเป็นศัตรูต่อบุรุษที่ประพฤติพรหมจรรย์” และในทำนองเดียวกัน “บุรุษก็เป็นศัตรูต่อสตรีที่ประพฤติพรหมจรรย์” ด้วยเช่นกัน นั่นคือ คำสำคัญของประโยคดังกล่าวอยู่ที่คำว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงคำว่า เมณฺหวีรต ด้วยเหตุที่สตรีเป็นผู้ที่มีแรงกระตุ้นให้เกิดเมณฺหวีรตแก่บุรุษได้ง่ายยิ่งกว่าใดอื่น ท่านจึงกล่าวว่า [อำนาจในรูป อำนาจในรส อำนาจในกลิ่น อำนาจในเสียง อำนาจในสัมผัสของ] สตรีเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์

ภิกษุคือผู้ที่ประกาศตนว่าเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ บวชมาเพื่อกระทำให้ถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ ดังนั้น เมณฺหวีรตจึงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับภิกษุ ด้วยเหตุว่า เมณฺหวีรตเป็นสิ่งที่ไม่ประเสริฐ เป็นความทรมาน หรือเลว อรรถกถาจารย์อธิบายว่า เมณฺหวีรตได้ชื่อว่าเป็นอสังกรรม คือธรรมของพวกอสัตบุรุษ คือคนต่ำช้า อสังกรรมนั้นเป็นของคนคู่ผู้กำหนดแล้ว ผู้กำหนดจัดแล้ว ผู้อันราคะข่มใจแล้ว คือ ผู้อันราคะกลุ้มรุมแล้ว ราคะนั้นไม่ควรก่อเกิดขึ้นในภิกษุผู้ออกบวชเพื่อปราศจากราคะ เมณฺหวีรตจึงไม่ควรด้วยภิกษุ ก็เมณฺหวีรตนั้นย่อมเกิดขึ้นโดยง่ายเพราะอำนาจของสตรี ท่านจึงว่าสตรีเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์ แท้จริงโดยจุดมุ่งหมายนั้นย่อมเป็น เมณฺหวีรตเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์

โดยนัยนี้จะเห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้รังเกียจสตรี แต่รังเกียจในเมณฺหวีรต แม้ในพุทธประวัติก็พบว่า พระพุทธเจ้ารับนิมนต์ไปในบ้านของนางอัมพปาลีโสภณีย์หรือบ้านของนางสิริมาหญิงงามเมือง โดยไม่ได้ตั้งข้อรังเกียจในความเป็นสตรีหรือความเป็นโสภณีย์ของสตรีเหล่านั้นเลย ในทางตรงกันข้ามพระพุทธเจ้ายังทรงยกย่องให้สตรีหลายท่านดำรงอยู่ในฐานะอันประเสริฐ (เอตทัคคะ) เช่น นางวิสาขา เป็นต้น ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสตรีเป็นไปในเชิงบวกมาโดยตลอด การอนุญาตให้สตรีเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมที่ไม่เปิดโอกาสให้สตรีมาอย่างยาวนาน เป็นการเคารพในสิทธิและเสรีภาพ ความสามารถของสตรีอย่างเห็นได้ชัด ท่าทีเชิงบวกต่อสตรีเหล่านี้เป็นการลดช่องว่างระหว่างบุรุษกับสตรี ดังนั้น คำที่ว่า สตรีเป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์นั้น ท่านหมายเอาเฉพาะบุรุษที่รักษาพรหมจรรย์และเจาะจงลงในประเด็นเมณฺหวีรตที่เป็นศัตรูต่อพรหมจรรย์ ข้อที่นักสิทธิสตรีจะกล่าวหาว่าพระพุทธศาสนามีท่าทีเชิงลบต่อสตรีนั้นพึงเข้าใจด้วยประการดังนี้

๒. เมื่อจะว่าไปตามตัวบทพระบัญญัติแล้ว พระภิกษุกับสตรีแทบจะไม่สามารถพูดคุยเจรจาทักทายกันได้เลย ท่านห้ามตั้งแต่เจรจาเกิน ๕-๖ คำ ห้ามอยู่ด้วยกัน ห้ามเดินทางด้วยกัน (ปาจิตติย) จากนั้นห้ามสัมผัสเนื้อต้องตัว ห้ามเกี่ยวพาราสี (สังฆาติเสส) และสุดท้ายคือ ห้ามประพฤติเมถุนธรรม (ปาราชิก) แต่ในมหาปริณิพพานสูตรท่านเปิดช่องให้พระภิกษุมีปฏิสัมพันธ์กับสตรีได้ โดยอาศัยสติเป็นเครื่องกำกับ ดังนั้น หากภิกษุมีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่กระทำความล่วงพระวินัย ไม่พูดเกี่ยวพาราสี ไม่จับเนื้อต้องตัวสตรี พูดโดยมุ่งแต่สั่งสอนธรรม พรรณนาคุณแห่งทาน ศีล ภาวนา ก็สามารถกระทำได้โดยไม่ผิดพระวินัย

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศมีความรวดเร็วและสะดวกสบาย ง่ายต่อการสนทนาผ่านสื่อช่องทางจำนวนมาก เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ กล้องข้อความ เป็นต้น จึงเป็นโอกาสง่ายที่พระภิกษุกับสตรีจะพูดคุยกันได้ ดังจะเห็นได้จากที่มีการนำเสนอภาพหรือข่าวพระภิกษุสนทนาเกี่ยวพาราสีกับสตรีในทำนองขู้สาว ดังนั้น จึงควรวางแนวทางแก้ไขในช่องทางนี้ไว้ให้รัดกุม ดังนี้

(๑) ในส่วนของพระภิกษุ ควรให้การศึกษาด้านพระธรรมวินัยให้มาก เข้มงวดกวดขันให้ต้องเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม มีการสอบทวนความรู้ด้านพระธรรมวินัยทุก ๕ ปี ๑๐ ปี และสร้างสามัญสำนึก ให้ตระหนักในความเป็นพระ พระอุปัชฌาย์ เจ้าคณะผู้ปกครองต้องกวดขันในอาจารย์ ความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ในสังกัดของตนเอง

(๒) ควรใช้อำนาจทางการปกครองร่วมกับอำนาจทางพระวินัยด้วย กล่าวคือ เมื่อเกิดเหตุการณ์อันไม่เหมาะสมระหว่างภิกษุกับสตรี เช่น จับมือถือแขน อำนาจทางพระวินัยอาจลงโทษได้เพียงปาจิตติยหรือสังฆาติเสสเท่านั้น แต่อำนาจทางการปกครองสามารถทำได้มากกว่านี้ เช่น การปลดออกจากตำแหน่งพระสังฆาธิการ การงดนิยัตยภัตร การคว่ำบาตร การลงทัณฑ์ การว่ากล่าวตักเตือน หรือแม้กระทั่งการขับออกจากเขตปกครอง มาตรการทางการปกครองเหล่านี้จะเสริมพระวินัยให้ภิกษุมีความเกรงกลัวต่อความผิดมากยิ่งขึ้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์พระวินัยที่เกี่ยวกับสตรีในภิกษุปาติโมกข์ ผู้วิจัยได้ศึกษาในกรอบของเนื้อหาตามตัวบทในพระวินัยเท่านั้น พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับภิกษุที่มีต่อสตรี แต่ยังมีประเด็นที่ควรแก่ศึกษาเพิ่มเติม ซึ่งผู้ที่สนใจศึกษาควรศึกษา วิเคราะห์ให้ละเอียดอีกครั้ง ดังนี้

๑. บทบาทของสตรีในการธำรงรักษาพระวินัย เนื่องจากสตรีทั้งในอดีตและปัจจุบันล้วนมีบทบาทต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เช่น นางวิสาขาได้รับการหมอบหมายจากพระพุทธเจ้าให้

ร่วมกันตัดสินคดีนางภิกษุณีตั้งครรรค์ แสดงให้เห็นว่าบทบาทของสตรีนั้นสามารถช่วยเหลือในการดำรงพระวินัยไว้ได้ และในสถานการณ์ปัจจุบันสตรีควรมีบทบาทอย่างไร

๒. ปัญหาโลกวัชชะเกี่ยวกับสตรีและความสอดคล้องกับพระวินัย เนื่องจากปัจจุบันนี้กระแสสังคมมักมีอำนาจเหนือกว่าพระธรรมวินัย ความผิดตามตัวบทของพระวินัยกับความรู้สึกละอายใจของสังคมมักจะขัดแย้งกัน โลกวัชชะจึงมีอิทธิพลเหนือกว่าพระวินัย โดยเฉพาะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับสตรี

๓. ศึกษาสตรีในฐานะผู้มีบทบาทในการรักษาพระพุทธศาสนา เนื่องจากมุมมองเชิงลบของพระพุทธศาสนาที่ว่า สตรีเป็นศัตรูต่อพระมหามรรค ทำให้สตรีถูกกีดกันออกจากพระพุทธศาสนา ทั้งทางด้านพิธีกรรม ขอบเขตทางด้านการศึกษาพระธรรมวินัย แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ผู้ที่อุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาส่วนมากเป็นสตรี ดังนั้น แนวทางของสตรีในการมีบทบาท หน้าที่ทางพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไรจึงจะเกิดความเหมาะสมและถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

๔. ศึกษาวิเคราะห์พระวินัยที่เกี่ยวกับบุรุษในภิกขุณีปาติโมกข์ เนื่องจากในปัจจุบันมีสตรีจำนวนมากเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ทั้งในฐานะที่เป็นแม่ชีและภิกษุณี (แม้คณะสงฆ์ไทยจะยังไม่ยอมรับ แต่ก็ถือเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาิกายอื่น) ทั้งนี้เพื่อสะท้อนในมุมมองของ “บุรุษเป็นศัตรูต่อสตรีที่ประพฤติดุชชะ” และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมแก่บุรุษเมื่อต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับนักบวชสตรีในพระพุทธศาสนา